

XVIe Congrès de la Conférence des Cours constitutionnelles européennes
XVIth Congress of the Conference of European Constitutional Courts
XVI. Kongress der Konferenz der Europäischen Verfassungsgerichte
XVI Конгресс Конференции европейских конституционных судов

**Rapport national / National report / Landesbericht /
национальный доклад**

HONGRIE / HUNGARY / UNGARN / ВЕНГРИЯ

The Constitutional Court of Hungary
Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága

langue maternelle / native language /
Muttersprache / родной язык

Európai Alkotmánybíróságok Konferenciájának XVI. Kongresszusa 2014.
ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGOK EGYÜTTMŰKÖDÉSE EURÓPÁBAN –
Jelenlegi helyzet és perspektívák
Kérdőív a nemzeti jelentésekhez

A Magyar Alkotmánybíróság által benyújtott jelentés

I. Alkotmánybíróságok az alkotmányjog és európai jog között

1. Az alkotmánybíróság jogszabály által kötelezett arra, hogy figyelembe vegye az európai jogot a feladatai végrehajtása során?

Szigorú értelemben véve nem beszélhetünk ilyen kötelezettségről. Mindazonáltal mind a korábban (2011-ig) hatályban volt Alkotmány, mind pedig a jelenlegi Alaptörvény (hatályba lépett: 2012. január 1-jén) tartalmaz egyfelől a nemzetközi jogi kötelezettségvállalások és a belső jog közötti összhangra, másrészt az Európai Unióban való részvételre vonatkozó szabályokat.¹

A helyzet megvilágítása érdekében röviden vázoljuk, hogy a korábbi Alkotmány 7. cikkének (1) bekezdése – a megfogalmazás bizonytalanságai ellenére – az osztrák–magyar dualista hagyományoknak megfelelően szövegeződött.

Az Alkotmány 7. cikke:

(1) A Magyar Köztársaság jogrendje elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait, biztosítja továbbá a nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangját.

Az Alaptörvény Q) cikkében már a dualizmus egy viszonylag tisztább, „repcionista” változatát találjuk.

Az Alaptörvény Q) cikke:

(2) Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.

(3) Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.

¹ Az I. részben szereplő információk részben Dr. Kovács Péter alkotmánybíró *“International law in the recent jurisprudence of the Hungarian Constitutional Court – Opening of a new tendency?”* [Nemzetközi jog a magyar Alkotmánybíróság legfrissebb döntéseiben – Egy új távlat megnyitása?] című előadásán alapulnak, amely a *“Judgements of the European Court of Human Rights – Effects and Implementation”* [Az Európai Emberi Jogi Bíróság döntései – hatások és átvétel] címmel a Georg-August Egyetemen, Göttingenben rendezett konferencián hangzott el 2013-ban

Ami az európai integrációs klauzulát illeti, az első változata csak a 2000-es évek elején tűnt fel az Alkotmány 2/A. cikként az Európai Unióhoz történő csatlakozás előkészítő szakaszában. A szuverenitásátadás kérdését megnyugtatóan rendezte, azonban az európai uniós jog helyzetét (és különösen az ún. másodlagos jog helyzetét) nem. Ez volt az a pont, amit folyamatosan kritikával illettek a szerint a tétel szerint, hogy a nemzetközi jog helyzetére történő esetleges utalás nem lehet megfelelő az európai uniós jog *sui generis* jogi természeté miatt. Továbbá a 7. cikk (1) bekezdése vonatkozhatott a szerződésekre, a nemzetközi szokásokra és jogi alapelvekre, de a nemzetközi szervezetek által alkotott jog helyzete homályosnak tűnt.

Az Alkotmány 2/A § cikke:

(1) Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján – az Európai Uniót, illetőleg az Európai Közösségeket (a továbbiakban Európai Unió) alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig – egyes, Alkotmányból eredő hatásköreit a többi tagállammal közösen gyakorolhatja; e hatáskörgyakorlás megvalósulhat önállóan, az Európai Unió intézményei útján is.

(2) Az (1) bekezdés szerinti nemzetközi szerződés megerősítéséhez és kihirdetéséhez az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

Az Alaptörvény E) cikke nagyon hasonló szövegű a szuverenitásátadás vonatkozásában, és már tartalmaz utalást az EU jogának kötelező jellegére, valamint a másodlagos joganyagra is tekintettel van.

Az Alaptörvény E) cikke:

(1) Magyarország az európai népek szabadságának, jólétének és biztonságának kiteljesedése érdekében közreműködik az európai egység megteremtésében.

(2) Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján - az alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig - az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja.

(3) Az Európai Unió joga - a (2) bekezdés keretei között - megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt.

(4) A (2) bekezdés szerinti nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére adott felhatalmazáshoz az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

Az Alkotmánybíróság a fenti cikkek alapján számos döntésében tanúbizonyságot tett arról a hozzáállásról, amit a szakirodalom „*völkerrechtsfreundliche Auslegung*” (a nemzetközi jogra figyelemmel történő értelmezés) és „*EU-freundliche Auslegung*” (az EU-joggal szemben baráti értelmezés) kifejezésekkel ír le.

2. Van példa az olyan nemzetközi jogi jogforrásokra történő utalásra, mint

- a) az Emberi Jogok Európai Egyezménye,**
- b) az Európai Unió Alapjogi Chartája,**
- c) a nemzetközi jog más európai szintű forrásai,**
- d) a nemzetközi jog más nemzetközi szintű forrásai?**

Nincs közvetlen utalás meghatározott szerződésekre sem a korábbi Alkotmányban, sem a jelenlegi Alaptörvényben. Azonban azt is fontos kiemelni, hogy nagyon sok implicit kapcsolódási pont is van még, hiszen úgy az Alkotmány, mint az Alaptörvény sok alapjogi, szabadságjogi cikke szövegszerűen vagy azonos az Emberi Jogok Európai Egyezményének bizonyos cikkével, vagy annak tagmondatait jellemző fordulatait lényegében beépítette az adott jogba, szabadságjogba.² Az Alaptörvényben szövegszerű egyezéseket találunk az Európai Unió Alapjogi Chartájával is.³

3. Van olyan meghatározott alkotmányjogi rendelkezés, amely az Alkotmánybíróság számára kötelezővé teszi, hogy az európai bíróságok döntéseit figyelembe vegye?

Nincs, de ld. az I/1. kérdésre adott választ.

4. A gyakorlatban befolyásolják az Alkotmánybíróságot az európai bíróságok döntései?

Igen.

5. Az Alkotmánybíróság rendszeresen hivatkozik a döntéseiben az Európai Unió Bíróságának és/vagy az Emberi Jogok Európai Bíróságának a joggyakorlatára? Melyek ennek a legjelentősebb példái?

² kényszer tilalma EJEE 3. cikk, Alkotmány 54. cikk (2), Alaptörvény III. cikk (1); a *habeas corpus* szabály - EJEE 5. cikk (3), (4), Alkotmány 55. cikk (1),(2), Alaptörvény IV. cikk (3); *fair* eljárás - EJEE 6. cikk (1), Alkotmány 57. cikk (1), Alaptörvény XXVIII. cikk (1); ártatlanság védelme - EJEE 6. cikk (2), Alkotmány 57. cikk (2), Alaptörvény XXVIII. cikk (2); a védelemhez való jog - EJEE 6. cikk (3)b,c, Alkotmány 57. cikk (3), Alaptörvény XXVIII. cikk (3); *nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine lege* - EJEE 7. cikk, Alkotmány 57. cikk (4), Alaptörvény XXVIII. cikk (4); a levéltitok és a magánélet tiszteletben tartása - EJEE 8. cikk (1), Alkotmány 59. cikk (1), Alaptörvény VI. cikk (1); gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság - EJEE 9. cikk (1), Alkotmány 60. cikk, Alaptörvény VII. cikk (1); véleménynyilvánítási és sajtószabadság - EJEE 10. cikk (1), Alkotmány 61. cikk, Alaptörvény IX. cikk (1); gyülekezési és egyesülési szabadság - EJEE 11. cikk (1), Alkotmány 62-63. cikk, Alaptörvény VIII. cikk (1),(2); a hátrányos megkülönböztetés tilalma - EJEE 14. cikk, Alkotmány 70/A. cikk, Alaptörvény XV. cikk.

³ Például a megfelelő ügyintézéshez való jog - Karta: 41. cikk (1) bek.; Alaptörvény: XXIV. cikk (1) bek.

Igen.

Fennállása első évtizedében, vagyis még a régi Alkotmány hatálya alatt, az Alkotmánybíróság előszeretettel vette figyelembe az Emberi Jogok Európai Bíróságának a joggyakorlatát, és számos határozatában hivatkozott arra, nyilvánosan is kimutatva, hogy az Ab tisztában van az EJEB döntéseivel. Mindazonáltal érezhető volt, hogy az Ab ambíciói nagyobb fokú alapjogi védelemre irányultak, az EJEE és EJEB által biztosított védelmi szintet minimum standardnak véve.

Az Ab az Európai Unió Bíróságának a joggyakorlatát is követte, azonban hamarosan arra a következtetésre jutott, hogy – ellentétben azzal az esettel, amikor egy nemzeti jogszabály a hagyományos nemzetközi jogba ütközik – az EU-joggal való összhang vizsgálata nem tartozik a hatáskörébe; e módon az Ab egyfelől el szeretne volna kerülni, hogy jelentéktelen ügyekkel borítsák el (ebben az időben még bárki, bármilyen jogi érdek nélkül az Ab-hoz fordulhatott az „actio popularis” intézményének köszönhetően, és a nemzetközi jog ütközésre bármelyik parlamenti képviselő hivatkozhatott beadványában), másrészt ezzel a törvénykezési szuverenitást könnyebben meg lehetett őrizni és elkerülhetővé vált, hogy előzetes döntéshozatali eljárásban a luxemburgi bíróság elé kerülhessenek az ügyek. A Lisszabon Szerződés ügyében az Ab az „acte clair” elvét használta annak érdekében, hogy elkerülje az EU-jogba ütközés és az előzetes döntéshozatalra utalást egy szuverenitást érintő kérdésben.⁴

Az Alkotmánytól az Alaptörvényig tartó átmenet során az EJEB joggyakorlatának szigorú követése látszólag még nagyobb hangsúlyt kapott. Az Ab előnyt kovácsolt az új helyzetből annak tudatosításával, hogy az alapjogok alkotmányi védelmét legalább az európai joggyakorlat szintjén szükséges biztosítani. Ezúttal a fókusz azonban némileg eltérő volt: úgy tűnt, az Ab attól fél, hogy egy hatékonyabb strasbourgi bíróság felülmúlja, és figyelembe vette az alkotmányos keretek hirtelen változásait.

A visszaható hatályú új adótörvény ügyében, amelyet később alkotmánymódosítással is megtámogattak, az Ab-t többek között arra kérték, hogy vizsgálja meg ezt az alkotmánymódosítást is. Annak ellenére, hogy az Ab tartotta magát ahhoz a hagyományos helyzetéhez, hogy alkotmánymódosításokat csak eljárási hiba esetén vizsgál meg,⁵ figyelmeztetést is megfogalmazott. Ez akkor történt, amikor az Alaptörvényt már elfogadta az Országgyűlés, de az még nem lépett hatályba.

Az Alkotmánybíróság absztrakt tézist is megfogalmazott:

⁴ A 143/2010. (VII. 14.) AB határozatban az Ab elismerte, hogy „Az Európai Unió alapító és módosító szerződéseinek, valamint az ezek alapján megalkotott ún. másodlagos, vagy levezetett jogoknak, a rendeleteknek, az irányelveknek és az egyéb európai jogi normáknak a hiteles értelmezése azonban az Európai Unió Bíróságának hatáskörébe tartozik”. (ABH 2010, 703. o.)

Az Alkotmánybíróság az „acte clair” elvét követte és nem terjesztette az ügyet az Európai Unió Bírósága elé, mert nyilvánvaló volt, hogy az Európai Unióról szóló szerződés – az indítványozó álláspontjával ellentétben – éppen hogy biztosítja a kilépésről hozott esetleges döntés érvényesítését.

⁵ 61/2011. (VII.13.) AB határozat, ABH 2011, 317–319. o.

„A nemzetközi szerződésekbe foglalt alapelvek alapján a magyar Alkotmánynak vannak olyan megváltoztathatatlan részei, amelyek megváltoztathatatlansága nem az alkotmányozó hatalom akaratán, hanem leginkább a *ius cogens* és azokon a nemzetközi szerződéseken alapulnak, amelyeknek a Magyar Köztársaság is részese. A nemzetközi szerződésbe foglalt alapelvek és a nemzeti alkotmányos rendszerek összhangját ugyanis biztosítani kell, akár dualista, akár monista álláspontra helyezkedik az állam alkotmányos berendezkedése. A választott megoldás nem változtat azon a követelményen, hogy az állam nemzetközi jogi kötelezettségei és belső joga együtt érvényesüljön és összhangban legyen, hiszen valójában eleve jogi szimbiózisban, »együttlétezésben« vannak a nemzetközi szerződések elfogadása, kihirdetése és az emberi jogok további belső szabályozása szempontjából. Az államnak a belső jogát – amennyiben az adott szabályozási területen vannak odavágó, irányadó, akár szokásjogi, akár szerződésbe foglalt nemzetközi jogi kötelezettségei is – az utóbbiakkal összhangban kell megalkotnia és értelmeznie.”⁶

A legfrissebb, a strasbourgi bíróságra hivatkozó döntések:

- 166/2011. (XII.20.) AB határozat: az ún. kiemelt büntető ügyek tekintetében elfogadott büntetőeljárás reformcsomag előzetes alkotmánybírósági vizsgálata;
- 6/2013. (III.1.) AB határozat: a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény tárgyában benyújtott alkotmányjogi panasz tárgyában hozott határozat;
- 1/2013. (I.7.) AB határozat: az ún. választási regisztráció ügyében végzett előzetes alkotmánybírósági vizsgálat;
- 4/2013. (II.21.) AB határozat: az ún. önkényuralmi jelképek nyilvános viselését büntetni rendelő BTK-rendelkezést támadó alkotmányjogi panasz tárgyában hozott alkotmánybírósági határozat. (vö. I/6. válasszal!)

6. Van példa az Alkotmánybíróság és az európai bíróságok által hozott döntések közötti eltérésre?

Az EJEB és az Ab gyakorlata közötti kapcsolat egy újabb szakaszára példa az önkényuralmi jelképek használatának tilalmával kapcsolatos jogeset.⁷ A tényállást⁸, amely a Büntető Törvénykönyv 1993-as módosításában jelent meg, 2000-ben vizsgálta meg az Ab és azt összeegyeztethetőnek találta az Alkotmánnyal és a strasbourgi esetjoggal is.⁹ Az

⁶ 61/2011. (VII.13.) AB határozat, ABH 2011, 320–321.o.

⁷ 4/2013. (II.21.) AB határozat

⁸ Önkényuralmi jelképek használata:

269/B. § (1) Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröcsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet a) terjeszt; b) nagy nyilvánosság előtt használ; c) közszemlére tesz; ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Nem büntethető az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény miatt, aki azt ismeretterjesztő, oktatási, tudományos, művészeti célból vagy a történelem, illetve a jelenkor eseményeiről szóló tájékoztatás céljából követi el.

(3) Az (1)–(2) bekezdés rendelkezései az államok hatályban lévő hivatalos jelképeire nem vonatkoznak.

⁹ 14/2000. (V.12.) AB határozat, ABH 2000, 81–111. o.

Emberi Jogok Európai Bírósága azonban arra a következtetésre jutott először a *Vajnai v. Hungary*¹⁰, aztán a *Fratanolo v. Hungary*¹¹ esetekben, hogy a magyar Btk. kérdéses rendelkezése az EJEE 10. cikkét sérti. Azt is megállapította a strasbourgi bíróság, hogy a magyar Kormány által az érvelésének alátámasztására kiválasztott precedensek nem tartoztak a tárgyhoz.¹²

Az Alkotmánybíróság 2013-ban visszatért a kérdéshez:

Amikor Vajnai Attila (parlamentari képviselő nélküli, kis létszámú kommunista párt vezetője) alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Ab-hez, az (nem kizárólag, de többek között) utalt a strasbourgi gyakorlatra, annak érdekében, hogy elmagyarázza álláspontjának megváltozását.

„[19] Az EJEB ítélete deklaratív, azaz nem jelenti közvetlenül a jogkérdések megváltozását, gyakorlata azonban segítséget nyújthat az alkotmányos – Alaptörvényben és nemzetközi egyezményben rögzített – alapjogok értelmezéséhez, tartalmuk és kiterjedésük meghatározásához. Az Emberi Jogok Európai Egyezményében (a továbbiakban: Egyezmény) biztosított jogok jelentéstartalma ugyanis az EJEB egyedi ügyekben hozott döntéseiben testesül meg, amely elősegíti az emberi jogok értelmezésének egységesen érvényesülő felfogását. Az Egyezmény, valamint az EJEB gyakorlatának figyelembevétele nem vezethet az Alaptörvény szerinti alapjogvédelem korlátozásához, alacsonyabb védelmi szint meghatározásához. A strasbourgi gyakorlat, valamint az Egyezmény az alapjogvédelemnek azt a minimum szintjét határozza meg, amelyet minden részes államnak biztosítani kell, azonban a nemzeti jog ettől eltérő, magasabb követelményrendszert is kialakíthat az emberi jogok védelmére.

[20] Mindezek figyelembevételével az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az EJEB Vajnai kontra Magyarország ügyben hozott ítélete, amely a Btk. 269/B. §-a viszonylatában tartalmaz megállapításokat (lásd: IV.2.2.2.), olyan jogilag jelentős új körülményt és szempontot jelent, amely szükségessé teszi az ismételt alkotmányossági vizsgálat lefolytatását.”¹³

7. Más nemzeti bíróságok is figyelembe veszik az európai bíróságok joggyakorlatát annak eredményeképp, hogy az alkotmánybíróság figyelemmel volt arra a döntéseiben?

Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta az egyik „gyűlöletbeszéd” határozatában, hogy „Az Emberi Jogok Európai Bíróságának a felfogásában, amely a magyar joggyakorlatot alakítja és kötelezi, a véleménynyilvánítás szabadsága a demokratikus társadalom alappilléreinek, haladásának és az egyén kibontakozásának egyik feltétele.”¹⁴

¹⁰ Vajnai c. Magyarország, 2008. július 8-i ítélet, 33629/06.

¹¹ Fratanolo c. Magyarország, 2011. november 3-i ítélet, 29459/10.

¹² Vajnai c. Magyarország §50.

¹³ 4/2013. (II.21.) AB határozat, [19–20.]

¹⁴ 18/2004. (V.25.) AB határozat, ABH 2004, 306.o. Ugyanitt az Ab felsorolt további strasbourgi ítéleteket a dőlt betűvel kiemelt mondat alátámasztására (amely a Handyside-ügyből vett idézet, ld. Handyside v. United Kingdom, 1976. december 7-i ítélet (5493/72) §49: *“Freedom of expression constitutes one of the*

A mondatnak az a része, hogy „Az Emberi Jogok Európai Bíróságának a felfogásában, amely a magyar joggyakorlatot alakítja és kötelezi” szakirodalmi viták tárgyává vált és még magán az Alkotmánybíróságon is kényes téma a „kötelezi” fordulat előírása miatt.¹⁵. Az Ab többé nem ismételte meg ezt a kifejezést.

Az, hogy a rendes bíróságok figyelemmel vannak a strasbourgi gyakorlatra, inkább az Alkotmány és az Alaptörvény „összhang”-rendelkezésének, valamint a gyakorlatban a Kúria bizonyos belső szabályozásának és anyagainak köszönhető, semmint a fent említett alkotmánybírósági határozatnak. A bírakat ebben további tényezők segíthetik: a strasbourgi „precedensek” feltűnése az Alkotmánybíróság gyakorlatában, szakmai viták különböző tudományos publikációkban, bírói folyóiratokban, illetve az ifjabb generációk nevelése.

8. Van arra példa, hogy európai bíróságok döntéseit befolyásolta volna egy nemzeti alkotmánybírósági joggyakorlata?

A Vajnai¹⁶ és a Fratanolo¹⁷ ügyeket kell megemlíteni (ld. I/6. válasz) mint amelyek közvetett kritikáját jelentették a strasbourgi bírósági gyakorlat követésének a magyar Ab részéről. Az EJEB és a magyar Ab között más, nagyobb „konfliktus” nem volt.

essential foundations of such a society, one of the basic conditions for its progress and for the development of every man.”)

¹⁵ Ld. az Egyezmény korábbi 53. cikkét és a jelenlegi 46. cikket -

korábbi 53. cikk: “ *A Magas Szerződő Felek vállalják, hogy magukra nézve kötelezőnek tekintik a Bíróság ítéletét minden ügyben, amelyben félként szerepelnek.*;

jelenlegi 46. cikk: „Az ítéletek kötelező ereje és végrehajtása

1. A Magas Szerződő Felek vállalják, hogy magukra nézve kötelezőnek tekintik a Bíróság végleges ítéletét minden ügyben, amelyben félként szerepelnek.”

¹⁶ Vajnai c. Magyarország, 2008. július 8-i ítélet, 33629/06.

¹⁷ Fratanolo c. Magyarország, 2011. november 3-i ítélet, 29459/10.

II. KÖLCSÖNHATÁSOK AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGOK KÖZÖTT

1. Az Ab hivatkozik-e a döntéseiben más európai vagy Európán kívüli alkotmánybíróság joggyakorlatára?

Igen, ritkán.¹⁸

- 1)
A Német Szövetségi Alkotmánybíróság (BVerfG) a leggyakrabban idézett külföldi alkotmánybíróság a magyar Ab gyakorlatában. (A hatás különös erős volt az Ab megalakulását, 1990-et követő években. Később a hivatkozások nem mindig voltak megjelölve. 1999 és 2008 között 12 német döntést összesen 11 magyar határozat idézett.);
- 2)
Viszonylag sok, tizenhat amerikai bírósági döntésre történt utalás (négy határozat az amerikai Legfelsőbb Bíróságot, illetve más szövetségi bíróságot idézett, egy hivatkozás a virginiai legfelsőbb bíróság egy ítéletére utalt.);
- 3)
A francia Alkotmánytanácsra szintén történt utalás a magyar alkotmánybírósági határozatokban, valamint további hét európai alkotmánybíróság gyakorlatára hivatkozott még az Ab: Ausztria, Belgium, Ciprus, Csehország, Olaszország, Lengyelország és Szlovénia alkotmánybíróságaira.

2. Ha igen, az Ab elsősorban az azonos nyelvterületről származó joggyakorlatra hivatkozik?

Nem.

Annak ellenére, hogy a magyar a legelterjedtebb nem indoeurópai nyelv Európában¹⁹ - a magyar Ab nem hivatkozik Magyarországon kívüli, magyar nyelvű joggyakorlatra, mert ilyen nincs.

3. Melyik jogterületen (polgári jog, büntetőjog, közjog) hivatkozik az Ab más európai vagy Európán kívüli alkotmánybíróságok gyakorlatára?

¹⁸ Szente Zoltán tanulmánya szerint, amelyet az International Association of Constitutional Law által szervezett kutatási program "The Use of Precedents of Foreign Courts in Constitutional Review" keretében készített, ld. SZENTE Zoltán: A nemzetközi és külföldi bíróságok ítéleteinek felhasználása a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában 1999–2008 között, In: Jog, Állam, Politika, 2010/2. 47–72. ol

¹⁹ Hivatalosan elismert kisebbségi vagy regionális nyelv Ausztria, Horvátország, Románia, Ukrajna (Kárpátalja) és Szlovákia területén; hivatalos nyelv a szerbiai Vajdaságban, illetve Szlovénia három településén (Dobronak, Őrihodos és Lendva).

Túlnyomórészt a közjog területén.

Kezdetben a külföldi joggyakorlatból jellegzetesen egész jogi koncepciókat vett át a magyar Ab, legtöbbször a német és az USA gyakorlatából (például a szükségesség-arányossági tesztet és a „közvetlen és egyértelmű veszély” elvét). Később a külföldi példák inkább csak illusztrációként szolgáltak.

1)

A hivatkozott német határozatok tárgyai változatosak:

- az éves költségvetés elfogadásának eljárásrendje;
- az alkotmányossági felülvizsgálat határai;
- EU-jog;
- valamint néhány speciális alapjog, pl. a névhasználathoz való jog, a drogfogyasztás tilalma.

Az elemzés szerint több esetben hivatkoztak a német joggyakorlatra a strasbourgi bíróságra való hivatkozással párhuzamosan, míg más esetekben előfordult, hogy anélkül, csak a német döntések jelentek meg példaként. Ennek oka azonban csupán az volt, hogy az EJEB nem rendelkezett az adott ügyben hatáskörrel (ilyenek voltak például az éves költségvetés elfogadásának eljárásrendjére vonatkozó vagy az alkotmányossági felülvizsgálat határaitól szóló döntések).

2)

Valamennyi amerikai hivatkozás két tárgykörben fordult elő:

- a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatban, valamint
- az önrendelkezési jog (eutanázia) területén.

3)

A francia Alkotmánytanács a következő ügyekkel kapcsolatban jelent meg:

- a költségvetési törvény elfogadásának eljárása;
- EU-jog; valamint
- a választási eljárás.

A további hét európai alkotmánybíróság csak néhány területen jelentett példát:

- a diszkrimináció tilalma;
- a magánélet védelme;
- gyülekezési jog; és
- EU-jog.

4)

Önkormányzati rendeletek normakontrollja során, valamint a népszavazással kapcsolatos ügyekben szinte soha nem fordult elő hivatkozás külföldi joggyakorlatra (1999 és 2008 között a vizsgált időszakban; e két hatáskört az új Alkotmánybíróságról szóló törvény 2010-ben megszüntette).

4. Gyakorolt-e meghatározó befolyást az Ab valamely döntése egy külföldi alkotmánybíróság gyakorlatára?

- A Dél-Afrikai Köztársaság az Állam kontra T Makwanyane és M Mchunu ügyben (No. CCT/3/94) a halálbüntetés alkotmányellenessé nyilvánításakor többek között a magyar Alkotmánybíróság 23/1990. (X. 31.) AB határozatára hivatkozott:

„Az egyetlen olyan általunk hivatkozott eset, amelynél az alkotmány nem tartalmazott erről kifejezett rendelkezést, az a magyar Alkotmánybíróság döntése. Ebben az indítványnak helyt adtak és a halálbüntetést alkotmányellenesnek nyilvánították.” [38]; valamint

„Elegendő e célból rámutatni arra a tényre, hogy a magyar Ab a halálbüntetést azért tartotta alkotmányellenesnek, mert az ellentétes az élethez való joggal és az emberi méltóság védelmével. A mi Alkotmányunk nem tartalmaz olyan minősítést, mint a magyar alkotmány 54. cikk (1) bekezdése, amely csak az élettől való önkényes megfosztást tiltja. Így, ebben a tekintetben, a mi Alkotmányunk 9. cikkében az élethez való jog nagyobb védelmet nyújt, mint a magyar alkotmány.” [84-85];

- Románia alkotmánybírósága összesen kilenc esetben hivatkozott a magyar Ab gyakorlatára.

5. A bírósági döntések kölcsönös elismerésén túlmutatóan vannak-e más formái is az együttműködésnek?

Az Ab tagja rendszeresen részt vesznek kétoldalú megbeszéléseken (pl. rendszeresen találkozókon Ausztria Alkotmánybíróságának a tagjaival), illetve nemzetközi konferenciákon, amelyek kiváló alkalmat jelentenek további együttműködési formák kialakításához.

A tanácsadók és más munkatársak (pl. könyvtárosok) vonatkozásában a magyar Alkotmánybíróság számos európai alkotmánybírósággal működik együtt, támogatva azt az elvet, hogy a szervezeten belül dolgozva szerezhető a legtöbb tapasztalat (pl. tanulmányi utak a Német Szövetségi Alkotmánybíróságra és a francia Alkotmánytanácsra, ugyanígy vendégek fogadása az Örmény és a Koszovói Alkotmánybíróság részéről.)

III. EURÓPAI BÍRÓSÁGOK EGYMÁSRA GYAKOROLT HATÁSAI AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGOK JOGGYAKORLATÁBAN

1. Gyakoroltak-e hatást az Ab joggyakorlatára az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlatában szereplő hivatkozások az Európai Unió jogára vagy az Európai Unió Bíróságának döntéseire?

Még nem fordult elő olyan eset a joggyakorlatunkban, amikor az Európai Unió Bírósága/Európai Emberi Jogi Bíróság közötti kapcsolatról (esetleges konfliktusról) lett volna szó.

2. Hogyan befolyásolja az alkotmánybíróságok joggyakorlata az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Bírósága közötti kapcsolatot?

Feltehetően nem fogja jelentősen befolyásolni a magyar Ab joggyakorlata ezt a kapcsolatot.

3. Van-e hatásuk az alkotmánybíróság joggyakorlatára egyfelől az Emberi Jogok Európai Bírósága, másfelől az Európai Unió Bírósága joggyakorlatának az eltéréseinek?

Abban az esetben, ha a magyar Ab abban az irányban mozdulna el, hogy megállapítaná hatáskörét az EU-jogra is, akkor elképzelhető, ám valószínűtlen volna ez a hatás. Az osztrák menekültügyi példához (U 466/11-18) hasonló Magyarországon sem zárható ki. Ilyen helyzetben a magyar Ab feltehetően megpróbálna olyan értelmezést adni a luxemburgi és a strasbourgi bírósági gyakorlatnak, amely összeegyezteti azokat.